

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/164/2000

FINANSOWANIE PARTII POLITYCZNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Ponad połowa ankietowanych jest przekonana, że partie polityczne w Polsce utrzymują się głównie z dwóch źródeł: z wpłat od bogatych sponsorów i biznesmenów (31%) oraz refundacji z budżetu państwa (dalsze 25%). Tylko 14% uznaje, że najistotniejszym źródłem finansowania partii są składki członkowskie. Tymczasem w ocenie większości badanych (62%) to właśnie składki członkowskie powinny być najistotniejszym źródłem przychodów umożliwiającym funkcjonowanie partii politycznych. Co szósty respondent (17%) zaakceptowałby także działalność gospodarczą partii i przeznaczanie czerpanych z niej dochodów na organizację i działalność partii. Tylko co dwudziesty badany uważa za właściwe, by najważniejszym źródłem finansowania były wpłaty z budżetu państwa lub datki finansowe od sponsorów (po 5% wskazań).

- ◆ Zdaniem większości ankietowanych, sponsorowanie działalności partii politycznej lub powołanego przez nią komitetu wyborczego stwarza sytuację korupcyjną, gdyż siłą rzeczy musi wpływać na decyzje podejmowane przez polityków zarówno na szczeblu lokalnym (77%), jak i w parlamencie (76%). Co drugi respondent (50%) akceptuje wprowadzenie w Polsce prawnego zakazu finansowania partii politycznych lub komitetów wyborczych przez firmy albo osoby prowadzące działalność gospodarczą. Przeciwnego zdania jest 29% badanych.

- ◆ By uniknąć korupcji, ponad połowa respondentów (53%) zgodziłaby się wydatkować ze swoich dochodów rocznie złotówkę z przeznaczeniem na funkcjonowanie partii politycznych w Polsce. Dwie piąte badanych (40%) nie oddałyby nawet grosza na ten cel (w tym 24% zdecydowanie nie). W porównaniu z ocenami sprzed ponad dwóch lat można odnotować niewielki wzrost zrozumienia dla konieczności uregulowania kwestii finansowania partii politycznych i większą akceptację poniesienia ciężarów finansowych nawet bezpośrednio przez obywateli.

Problem finansowania partii politycznych powraca co jakiś czas na forum publiczne jako jedna z nie do końca uregulowanych kwestii w naszym systemie politycznym. Nie jest tajemnicą fakt, że partie polityczne w Polsce co najmniej w części prowadzą swoją działalność za pieniądze pochodzące od prywatnych firm i biznesmenów. Wywodzący się z biznesu darczyńcy finansują kampanie wyborcze przyszłych radnych, posłów czy ministrów. Po wyborach ci sami politycy podejmują decyzje, ustanawiają prawa i przepisy, od których zależą interesy tych firm. W raporcie Banku Światowego na temat korupcji w Polsce wymieniono wiele przykładów działań prawnych polityków lub podejmowanych przez nich decyzji, które wyraźnie służyły jakiejś firmie lub grupie firm. Niejasne powiązania między polityką a biznesem budzą niepokój i są przedmiotem zainteresowania opinii publicznej.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PARTII - JAK JEST, A JAK POWINNO BYĆ

Ponad połowa ankietowanych¹ jest przekonana, że partie polityczne w Polsce utrzymują się przede wszystkim z dwóch źródeł: z darowizn rzeczowych lub wpłat od bogatych sponsorów i biznesmenów oraz refundacji z budżetu państwa. Tylko 14% uznaje, że najistotniejszym źródłem finansowania partii są składki członkowskie. W porównaniu z danymi sprzed ośmiu lat wyraźnie wzrosło przekonanie o uzyskiwaniu funduszy przez partie polityczne w postaci wpłat i darowizn od biznesmenów i sponsorów. Jednocześnie niewielu ankietowanych sądzi, że partie i ugrupowania polityczne same zarabiają na swoje funkcjonowanie prowadząc działalność gospodarczą (na co - przy pewnych ograniczeniach - obecne przepisy zezwalają).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (122) przeprowadzono w dniach 29 czerwca - 4 lipca 2000 roku na 1036-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych Polaków.

Tabela 1

Partie polityczne i politycy potrzebują pieniędzy na prowadzenie swojej działalności. Jak Panu(i) się wydaje, skąd większość partii uzyskuje największą część swoich funduszy?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	XI 1992	VII 2000
	w procentach	
Ze składek swoich członków i sympatyków	12	14
Z budżetu państwa	24	25
Z własnej działalności gospodarczej	6	4
Od bogatych sponsorów, biznesmenów	21	31
Z zagranicy	5	1
Z innych źródeł	0	1
Trudno powiedzieć	32	24

Tymczasem w ocenie większości badanych to składki członkowskie powinny być najistotniejszym źródłem przychodów umożliwiającym funkcjonowanie partii politycznych. Co szósty ankietowany (17%, o 6 punktów mniej niż przed ośmiu laty) zaakceptowałby także działalność gospodarczą partii i przeznaczanie czerpanych z niej dochodów na organizację i funkcjonowanie partii. Tylko co dwudziesty respondent uważa za właściwe dotacje z budżetu państwa jako najważniejsze źródło finansowania partii. Taki sam odsetek akceptuje w roli darczyńców biznesmenów i sponsorów.

Tabela 2

Skąd, Pana(i) zdaniem, partie polityczne powinny uzyskać największą część funduszy na swoją działalność?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	XI 1992	VII 2000
	w procentach	
Ze składek swoich członków i sympatyków	58	62
Z budżetu państwa	2	5
Z własnej działalności gospodarczej	23	17
Od bogatych sponsorów, biznesmenów	5	5
Z zagranicy	0	0
Z innych źródeł	0	0
Trudno powiedzieć	12	11

W porównaniu z deklaracjami sprzed ośmiu lat nieco umocniło się przekonanie o konieczności traktowania składek członkowskich jako podstawowego źródła finansowania partii, nieznacznie także wzrosła akceptacja wydatków na ten cel ze strony budżetu państwa. Natomiast rzadziej niż wówczas za właściwą uznawana jest działalność gospodarcza poszczególnych ugrupowań i czerpane stąd dochody.

Tymczasem według oficjalnych danych, partie polityczne w Polsce faktycznie utrzymują się z różnych źródeł w zależności od posiadanego, a najczęściej odziedziczonego po poprzednikach zaplecza finansowego. Na przykład w roku 1998 zdecydowana większość przychodów PSL (blisko 88%) stanowił dochód z działalności gospodarczej, a także z tytułu posiadanych oszczędności (odsetki, dywidendy). Pozostałe źródła finansowania tej partii to darowizny i zbiórki publiczne (7%) oraz dotacja z budżetu (4,5%). W przypadku UW, partii nieposiadającej takiego zaplecza materialnego jak PSL, zdecydowaną większość przychodów w 1998 roku stanowiły darowizny i zbiórki publiczne (71%). Pozostałe źródła dochodów to: składki członkowskie (16%), dotacja z budżetu (12%), a także pożyczki i kredyty (ponad 1%) oraz dochody z działalności gospodarczej, odsetki i dywidendy (niepełna 1%). (W sumie w 1998 roku przychody PSL wyniosły prawie 10,5 mln złotych, UW zaś - prawie 8,5 mln złotych.) Jak zatem widać składki członkowskie stanowią obecnie tylko niewielki procent dochodów tych partii. Również w innych ugrupowaniach udział składek jest niewielki - w roku 1997 w SLD stanowił 12% ogółu dochodów, w Unii Pracy 2% dochodów. W roku 1998 jedynie AWS w swoim sprawozdaniu finansowym wykazała, że składki stanowią 99% całości ich przychodów².

² Za: Marcin Walecki *Wybrane aspekty finansowania partii politycznych w Polsce* [w:] „Finansowanie partii politycznych w Polsce: ocena dotychczasowych doświadczeń, wnioski na przyszłość”. Materiały konferencyjne. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa, grudzień 1999, s. 17-18.

DZIAŁANIA LOBBYSTYCZNE CZY PRZEKUPSTWO

Zdaniem większości ankietowanych, sponsorowanie działalności partii politycznej lub powołanego przez nią komitetu wyborczego przez biznes jest sytuacją sprzyjającą korupcji, gdyż siłą rzeczy musi wpływać na decyzje podejmowane przez polityków sprawujących władzę na różnych szczeblach administracji państwowej. W ocenie zdecydowanej większości badanych, fakt sponsorowania działalności partii lub organizacji wpływa zarówno na działania i decyzje podejmowane przez polityków w samorządach lokalnych (77%), jak i przez parlamentarzystów (76%).

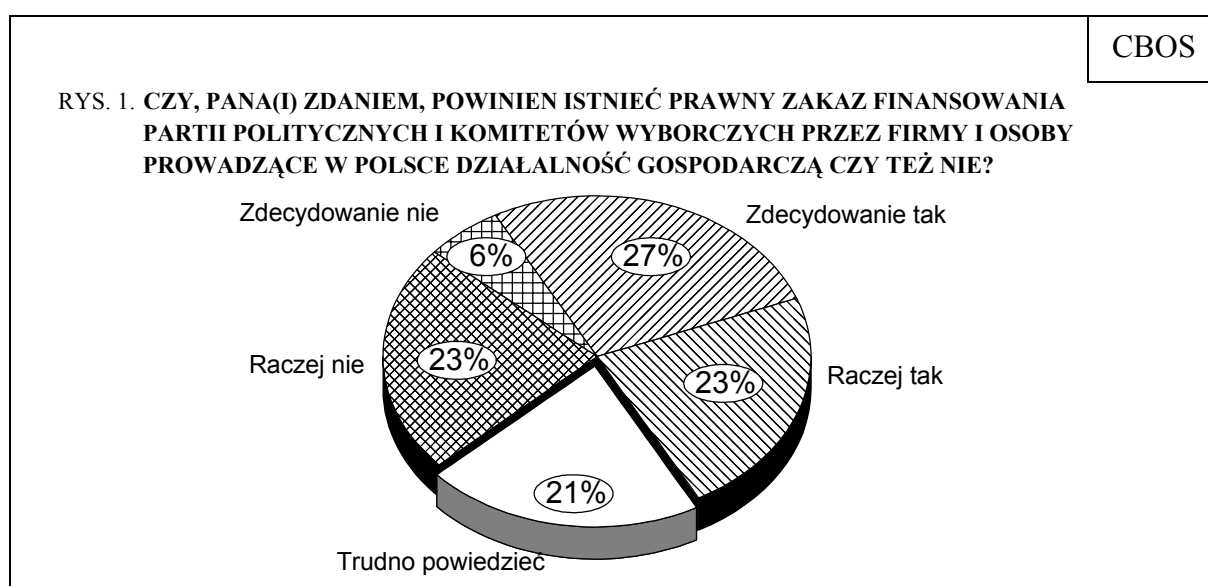
Tabela 3

Jak Pan(i) ocenia, czy fakt sponsorowania działalności partii politycznej lub komitetu wyborczego przez jakąś firmę lub organizację wpływa na to, jakie decyzje podejmują później politycy...	w parlamencie	w samorządach lokalnych
	w procentach	
Zdecydowanie wpływa	36	35
Raczej wpływa	40	42
Raczej nie wpływa	6	6
Zdecydowanie nie wpływa	0	0
Trudno powiedzieć	18	17

Podstawową różnicą sprawiającą, że pewne posunięcia w jednym przypadku mogą zostać potraktowane jako działania lobbystyczne, w innym zaś - jako próba przekupstwa, jest jawność działań. Lobbyści działają na rzecz realizacji interesów jakiejś grupy społecznej czy gospodarczej w sposób jawny starając się zjednać sobie przychylność polityków. W Stanach Zjednoczonych wiadomo, który z kongresmenów jest rzecznikiem jakiejś grupy interesów lub nacisku. W Polsce istnieje ustawowy obowiązek dokumentowania i publikowania listy darczyńców przy wpłatach finansowych na rzecz jakiejś partii lub organizacji przekraczających kwotę 11 tys. złotych. Mniejsze wpłaty mogą pozostać anonimowe. Praktyka pokazuje, że przepis ten bywa nadużywany, gdyż wielu biznesmenów dokonuje znaczących wpłat na rzecz partii, wykupując np. większą ilość tzw. cegiełek, jednak ciągle pozostają w cieniu jako

nieznani opinii publicznej dobroczyńcy danej partii. Analizy dotyczące publicznych zbiórek³ pokazują, że ponad 50% środków finansowych zdobywanych tą drogą to tzw. cegiełki instytucjonalne - duże pakiety cegiełek kupowane przez osoby prawne lub fizyczne, które chcą zachować anonimowość. Najczęściej poza wiadomością opinii publicznej odbywa się sponsoring jeszcze bardziej bezpośredni, kiedy to konkretni posłowie czy radni bywają dofinansowani lub - częściej - otrzymują dary rzeczowe albo korzystają z bezpłatnych usług. Rozbieżności między intencją ustawodawcy a praktyką, z jednej strony, i permanentne potrzeby finansowe partii politycznych, z drugiej strony, sprzyjają utrwalaniu się atmosfery przyzwolenia na przekupstwo, korupcję i traktowanie stanowisk państwowych jako politycznego łupu.

Ukróceniu tego rodzaju praktyk ma sprzyjać wprowadzenie prawnego zakazu finansowania partii politycznych przez biznes. Zdaniem pomysłodawców, wejście w życie tego rodzaju zakazu znacznie ułatwiłoby odróżnienie legalnych praktyk od nielegalnych prób korumpowania polityków lub działaczy samorządowych, choć oczywiście nie wyeliminuje korupcji jako takiej. Połowa ankietowanych (50%) akceptuje wprowadzenie w Polsce prawnego zakazu finansowania partii politycznych lub komitetów wyborczych przez firmy lub osoby prowadzące działalność gospodarczą w kraju. Przeciwnego zdania jest 29% respondentów.

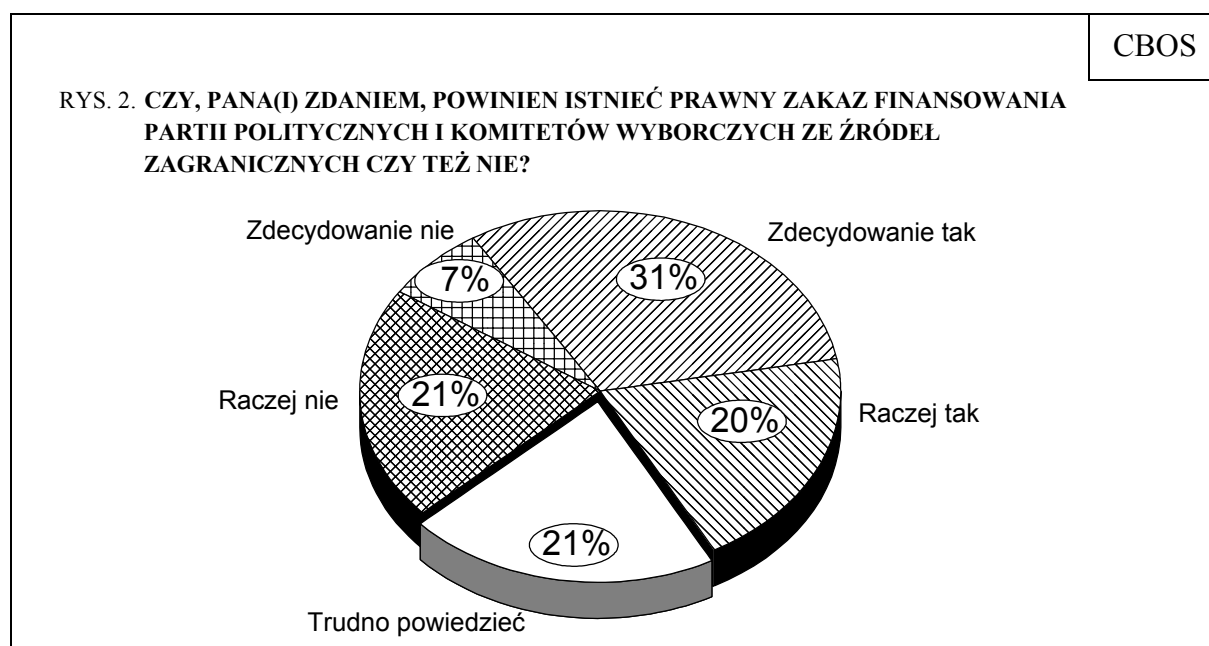
³ Tamże, s.19.

Wśród wyborców wszystkich ugrupowań przeważają osoby opowiadające się za ograniczeniem możliwości sponsorowania partii politycznych przez biznes, przy czym najsilniej optuje za tym potencjalny elektorat Unii Pracy.

Tabela 4

Potencjalne elektoraty	Czy, Pana(i) zdaniem, powinien istnieć prawny zakaz finansowania partii politycznych i komitetów wyborczych przez firmy i osoby prowadzące w Polsce działalność gospodarczą czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
AWS	55	33	12
PSL	50	25	26
SLD	59	30	12
UP	74	19	7
UW	54	27	19

Krytyczna jest także opinia wobec możliwości finansowania partii przez podmioty zagraniczne - również w tym przypadku połowa ankietowanych (51%) opowiada się za ograniczeniem takiej możliwości, a ponad jedna czwarta (28%) jest odmiennego zdania.

ZŁOTÓWKA NA PARTIE POLITYCZNE

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, ugrupowania polityczne biorące udział w wyborach w zależności od uzyskanego wyniku otrzymują z budżetu państwa refundację wydatków poniesionych podczas kampanii wyborczej. W chwili obecnej dofinansowanie to pokrywa zwykle około połowy kosztów kampanii⁴. Partie, które otrzymały w wyborach ponad 3% poparcia, dostają jeszcze dotacje na działalność statutową wypłacaną co roku przez całą kadencję Sejmu. Wydatki te wynoszą w sumie około 40 mln złotych raz na cztery lata.

W 1998 roku po tzw. aferze żelatynowej senator Zbigniew Romaszewski zgłosił propozycję, by podstawowym źródłem finansowania partii politycznych stało się opodatkowanie obywateli w wysokości jednego złotego rocznie. Zdaniem projektodawcy⁵ z jednej strony zahamowałyby to finansowanie partii przez biznes i powstawanie groźnych dla demokracji niejawnych związków polityki z biznesem, z drugiej zaś - według jego szacunków - przyniosłoby kwotę około 24 mln złotych rocznie, mogącą pokryć większą część potrzeb finansowych ugrupowań politycznych niż pokrywana obecnie przez dotacje z budżetu państwa. (Przykładowo według szacunkowych wyliczeń na Węgrzech na funkcjonowanie ugrupowań politycznych przeznaczono w ciągu ostatnich czterech lat - w przeliczeniu - około 160 mln złotych.)

Po dwóch latach ponownie zapytaliśmy ankietowanych, czy zgodziliby się przekazywać co roku złotówkę na rzecz funkcjonowania partii politycznych. Ponad połowa respondentów (53%) zaakceptowałaby takie rozwiązanie mając na uwadze wyeliminowanie sytuacji sprzyjających korupcji. Dwie piąte badanych (40%) nie przeznaczyłoby nawet takiej kwoty na ten cel, przy czym nieco przeważają wśród nich osoby zdecydowanie dystansujące się wobec tego pomysłu. Deklaracje ankietowanych wskazują, że mimo trudniejszej sytuacji finansowej wielu grup wzrosło zrozumienie dla konieczności uregulowania kwestii

⁴ Por. Dominika Wielowieyska *Partie do budżetówki*, „Gazeta Wyborcza” z 14 czerwca 2000, s. 19.

⁵ *Złotówka na politykę* - rozmowa Dominiki Wielowieyskiej z senatorem Zbigniewem Romaszewskim [w:] „Gazeta Wyborcza” z 24 lutego 1998, s. 5.

finansowania partii politycznych. W porównaniu z ocenami sprzed ponad dwóch lat odnotowaliśmy niewielki wzrost poparcia dla idei opodatkowania obywateli na rzecz finansowania partii politycznych, przy założeniu, że podatek ten będzie niewielki (wzrost deklaracji dobrowolnej wpłaty o 5 punktów procentowych). Oczywiście wymiar tego „podatku na politykę” jest umowny, natomiast deklaracje ankietowanych wskazują, w jakim stopniu są oni skłonni współfinansować uzdrowienie funkcjonowania systemu demokratycznego w naszym kraju.

Tabela 5

Czy Pan(i) osobiście zgodził(a)by się przeznaczyć ze swoich dochodów złotówkę rocznie na rzecz funkcjonowania partii politycznych w Polsce czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	III 1998	VII 2000
	w procentach	
Zdecydowanie tak	25	26
Raczej tak	23	27
Raczej nie	13	16
Zdecydowanie nie	30	24
Trudno powiedzieć	9	7

Jest oczywiste, że deklaracje współfinansowania partii idą w parze z pozytywną oceną własnej sytuacji materialnej - osoby gorzej sytuowane są bardziej niechętnie tego rodzaju koncepcji (zob. tabele aneksowe). Akceptację podatku na partie polityczne płaconą przez obywateli silnie różnicuje także poziom wykształcenia - im wyższe wykształcenie, tym większe zrozumienie dla tego postulatu. Dwie trzecie respondentów z wyższym wykształceniem zgodziłoby się przeznaczyć rocznie złotówkę na finansowanie partii, natomiast co druga osoba z wykształceniem podstawowym nie dałaby na ten cel ani grosza. Wśród grup społeczno-zawodowych chęć opodatkowania się na działalność partii najczęściej deklarują badani pracujący na własny rachunek, inteligencja i kadra kierownicza, a także uczniowie i studenci. Natomiast najmniej przychylnie nastawieni są wobec tego pomysłu rolnicy, pracownicy umysłowi niższego szczebla, emeryci oraz bezrobotni.

Koncepcję finansowania działalności partii przez obywateli nieco częściej akceptują osoby o poglądach lewicowych niż badani deklarujący orientację prawicową. Najczęściej są temu przeciwnie osoby niezainteresowane polityką i niemające sprecyzowanych poglądów politycznych. W potencjalnych elektoratach partyjnych pomysł ten ma najwięcej zwolenników wśród wyborców UW, a także - w mniejszym stopniu - wśród sympatyków SLD i PSL, natomiast relatywnie najwięcej przeciwników ma on wśród wyborców AWS.

Tabela 6

Potencjalne elektoraty	Czy Pan(i) osobiście zgodził(a)by się przeznaczyć ze swoich dochodów złotówkę rocznie na rzecz funkcjonowania partii politycznych w Polsce czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
AWS	53	45	2
PSL	65	35	0
SLD	65	32	3
UP	61	27	12
UW	75	24	2

★

★

★

Oczywiście można naiwnością polityczną określić przekonanie, że w przyzwoicie zorganizowanym systemie politycznym głównym źródłem finansowania partii politycznych powinny być składki członkowskie. Polacy nie uważają za właściwe finansowania partii ani z pieniędzy podatników, ani darczyńców. Wydaje się, że za opinią, iż politycy powinni działać przede wszystkim za pieniądze pochodzące ze składek członkowskich, czyli - w pewnym sensie - własne, kryje się przekonanie, że w naszym kraju politycy nie czują ciężaru i nie ponoszą faktycznej odpowiedzialności za swoje działania. Taki układ opinii może być wyrazem przekonania, że politycy powinni działać na własną odpowiedzialność i za

własne pieniądze, gdyż zbyt często traktują działalność polityczną jako odskocznię do osobistej kariery, a nie jak służbę publiczną - zyski zbiera sam zainteresowany, a koszty nieumiejętności, błędów czy zaniedbań pokrywane są z publicznego grosza.

Aby przeciwdziałać korupcji wśród polityków, ponad połowa Polaków zgodziłaby się płacić symboliczny podatek przeznaczony na finansowanie partii politycznych. Jednocześnie w społeczeństwie przeważa opinia, iż powinno się zabronić legalnego finansowania partii politycznych przez biznes. Sondażowa zgoda na ponoszenie kosztów uzdrowienia kwestii finansowania partii politycznych nie oznacza, że taki dodatkowy podatek nie spotkałby się z protestami, jednak wskazuje, iż stosunkowo wielu Polaków dałoby się przekonać do racji, które stoją za jego wprowadzeniem.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1. Skąd, Pana(i) zdaniem, partie polityczne **powinny uzyskiwać** największą część funduszy na swoją działalność? Czy: 1 - ze składek swoich członków i sympatyków; 2 - z budżetu państwa; 3 - z własnej działalności gospodarczej; 4 - od bogatych sponsorów, biznesmenów; 5 - z zagranicy

	(%)						
	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	62	5	17	5	0	11	1033
Płeć							
Mężczyźni	64	7	16	5	0	7	490
Kobiety	60	4	17	5	0	14	543
Wiek							
18-24 lat	56	7	21	8	0	9	146
25-34	59	3	24	6	1	8	183
35-44	60	5	19	5	1	11	196
45-54	72	6	14	4	0	5	211
55-64	63	9	11	6	0	11	132
65 lat i więcej	61	3	10	3	0	23	165
Miejsce zamieszkania							
Wieś	65	5	14	3	1	12	380
Miasto do 20 tys.	57	5	19	6	0	10	114
20-100 tys.	59	5	20	6	0	13	206
101-500 tys.	60	9	19	6	1	7	195
501 tys. i więcej mieszk.	65	7	12	7	0	9	138
Wykształcenie							
Podstawowe	63	2	11	3	1	20	283
Zasadnicze zawodowe	63	4	20	6	0	8	254
Średnie	60	8	18	6	0	7	385
Wyższe	65	5	18	6	0	6	110
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	69	5	12	6	0	8	70
Prac. umysł. niż. szczebla	66	3	17	9	0	5	96
Pracownicy fiz.- umysł.	51	5	28	7	0	9	74
Robotnicy wykwalifikowani	60	3	22	9	0	6	103
Robotnicy niewykwalifik.	70	6	13	0	0	11	37
Rolnicy	75	2	19	0	0	4	40
Pracujący na własny rach.	61	9	22	2	0	7	46
Bierni zawodowo							
Renciści	53	8	14	4	1	19	129
Emeryci	66	4	13	3	0	15	200
Uczniowie i studenci	55	11	15	9	0	10	76
Bezrobotni	70	2	14	9	0	10	103
Gospodynie domowe i inni	51	7	19	7	3	12	55
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	67	5	13	8	0	8	177
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	56	2	20	12	0	10	85
sekt. pryw. poza rolnict.	63	5	23	2	0	7	192
prywatnym gosp. rolnym	76	2	14	0	0	8	53
Dochody na jedną osobę							
Do 275 zł	63	3	19	5	0	8	156
276-399	74	3	12	4	2	4	109
400-549	60	6	16	3	0	15	196
550-799	61	8	15	7	0	9	159
Powyżej 799 zł	65	8	13	9	0	6	159
Ocena własnych war. mater.							
Źłe	63	3	16	5	1	12	335
Średnie	64	7	14	5	0	10	500
Dobre	56	5	24	7	0	9	198
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	58	5	13	6	0	18	86
Raz w tygodniu	64	5	18	4	0	9	528
1-2 razy w miesiącu	63	5	14	8	1	9	145
Kilka razy w roku	59	5	16	6	1	13	180
W ogóle nie uczestniczy	59	8	14	7	1	11	93
Poglądy polityczne							
Lewica	68	5	18	5	0	4	299
Centrum	60	9	17	7	1	6	271
Prawica	70	4	16	4	0	5	232
Trudno powiedzieć	49	2	15	4	0	30	230

Tabela 2. Czy, Pana zdaniem, powinien istnieć prawny zakaz finansowania partii politycznych i komitetów wyborczych przez firmy i osoby prowadzące w Polsce działalność gospodarczą czy też nie?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	49	29	22	1030
Płeć				
Mężczyźni	52	31	17	488
Kobiety	47	27	26	543
Wiek				
18-24 lat	42	37	22	146
25-34	48	37	15	183
35-44	54	30	17	195
45-54	52	31	17	210
55-64	58	21	21	132
65 lat i więcej	44	15	41	164
Miejsce zamieszkania				
Wieś	52	22	26	380
Miasto do 20 tys.	49	33	18	114
20-100 tys.	46	29	24	205
101-500 tys.	46	36	18	194
501 tys. i więcej mieszk.	54	32	14	137
Wykształcenie				
Podstawowe	43	20	37	282
Zasadnicze zawodowe	46	34	21	253
Średnie	51	34	15	384
Wyższe	71	24	5	110
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	67	24	9	70
Prac. umysł. niż. szczebla	59	28	13	96
Pracownicy fiz.- umysł.	46	41	13	73
Robotnicy wykwalifikowani	44	39	17	103
Robotnicy niewykwalifik.	44	40	17	37
Rolnicy	55	23	22	40
Pracujący na własny rach.	47	30	23	46
Bierni zawodowo				
Renciści	49	21	29	129
Emeryci	48	19	32	200
Uczniowie i studenci	36	43	21	76
Bezrobotni	55	27	18	102
Gospodynie domowe i inni	42	33	25	55
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	50	36	14	177
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	53	30	16	85
sekt. pryw. poza rolnict.	51	34	15	191
prywatnym gosp. rolnym	59	19	22	53
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	49	29	22	156
276-399	47	35	17	109
400-549	51	23	26	196
550-799	50	33	17	159
Powyżej 799 zł	57	33	10	159
Ocena własnych war. mater.				
Złe	55	22	23	332
Średnie	45	32	22	500
Dobre	51	32	16	198
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	51	25	23	86
Raz w tygodniu	50	28	23	526
1-2 razy w miesiącu	50	26	24	145
Kilka razy w roku	46	37	17	180
W ogóle nie uczestniczy	53	28	19	93
Poglądy polityczne				
Lewica	54	33	13	299
Centrum	51	34	15	271
Prawica	58	28	15	232
Trudno powiedzieć	34	18	48	228

Tabela 3. Sytuacja, w której działalność polityków i partii politycznych jest finansowana przez przedsiębiorców, może sprzyjać pojawianiu się korupcji. Wśród różnych propozycji uniknięcia tego rodzaju sytuacji pojawiła się i taka, by każdy obywatel przeznaczył rocznie jedną złotówkę na funkcjonowanie partii politycznych w naszym kraju. Czy Pan(i) osobiście zgodził(a)by się przeznaczyć ze swoich dochodów złotówkę rocznie na rzecz funkcjonowania partii politycznych w Polsce czy też nie?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	53	40	6	1030
Płeć				
Mężczyźni	57	38	5	490
Kobiety	50	42	8	540
Wiek				
18-24 lat	55	41	4	148
25-34	49	43	9	181
35-44	55	37	8	194
45-54	60	37	3	210
55-64	57	39	4	131
65 lat i więcej	44	46	9	166
Miejsce zamieszkania				
Wieś	48	46	6	381
Miasto do 20 tys.	52	44	3	115
20-100 tys.	62	32	7	205
101-500 tys.	61	33	6	194
501 tys. i więcej mieszk.	46	42	11	136
Wykształcenie				
Podstawowe	44	49	7	284
Zasadnicze zawodowe	50	41	8	254
Średnie	59	36	5	384
Wyższe	66	28	7	107
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	71	23	6	68
Prac. umysł. niż. szczebla	47	47	7	96
Pracownicy fiz.- umysł.	59	34	7	73
Robotnicy wykwalifikowani	52	40	8	103
Robotnicy niewykwalifik.	53	39	7	37
Rolnicy	47	49	4	40
Pracujący na własny rach.	73	25	2	46
Bierni zawodowo				
Renciści	53	38	9	129
Emeryci	46	48	6	201
Uczniowie i studenci	61	32	7	78
Bezrobotni	48	47	5	103
Gospodynie domowe i inni	52	41	7	54
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	57	34	8	175
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	61	31	7	85
sekt. pryw. poza rolnict.	58	36	6	191
prywatnym gosp. rolnym	44	49	6	53
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	48	47	4	156
276-399	59	38	3	109
400-549	51	44	5	195
550-799	53	39	8	159
Powyżej 799 zł	66	32	3	157
Ocena własnych war. mater.				
Złe	48	46	7	332
Średnie	54	41	6	502
Dobre	62	30	8	196
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	40	50	10	86
Raz w tygodniu	54	40	6	527
1-2 razy w miesiącu	54	41	5	145
Kilka razy w roku	56	35	9	179
W ogóle nie uczestniczy	56	40	4	93
Poglądy polityczne				
Lewica	60	36	5	299
Centrum	58	37	4	271
Prawica	56	41	4	229
Trudno powiedzieć	37	49	14	230